

2. ГРАНИЧЕН КОНТРОЛ В ПРЕХОДНИЯ ПЕРИОД

До началото на 90-те години на миналия век граничните инфраструктура и контролни механизми са пригодени най-вече към позицията на България в Съветския блок. По „зелените граници“ с Югославия, Гърция и Турция са издигнати заграждения. Граничните контролно-пропускателни пунктове с тези държави са съвсем малки, тъй като 85 % от търговията до 1990 г.¹ се осъществява със социалистическите страни. Няколкото гранични поста по тези граници са (в повечето случаи продължават да бъдат) тесни двулентови шосета, изцяло контролирани от Гранични войски и секретните служби. Малкото стоки и хора, които преминават границите, са подлагани на щателни проверки.

Отварянето на границите през 1990 г. поставя началото на процес на бавна реформа на работата на митниците и другите гранични служби – процес, който ще продължава активно до очертаващото се приемане на България в Европейския съюз (ЕС) през 2007 г. Търговският обмен с Гърция и Турция за периода 1990–2003 г. нараства близо десет пъти. Около 60 % от него се прехвърля към страни от ЕС. Тези промени бързо правят невъзможни пълните щателни проверки, които митниците осъществяват по тези граници преди 1989 г.

2.1. ТЕНДЕНЦИИ В ТЪРГОВСКИТЕ ПОТОЦИ

В периода 1950–1989 г. с приоритет се ползват предимно морската търговия (фериботната линия Варна–Иличовск), железопътната и шосейната инфраструктура през Румъния към Съветския съюз. Друга характерна особеност са интензивните икономически отношения с редица страни от Близкия и Средния изток².

Както структурата на външната търговия на страната, така и натовареността на транспортната ѝ система претърпяват резки промени през 90-те години. Намалява търговският обмен с Русия и с някои бивши социалистически страни и се засилва търговията с ЕС и балканските държави, особено с Турция и Гърция. Вносът ни е предимно от Германия (29 %), Италия и Гърция (16 %), а износът е за Италия (25 %), Германия (22 %) и Гърция (16 %).

Редица причини превръщат България от износител на стоки с висока степен на преработка (машиностроене и електроника) в износител на ниско преработени продукти и суровини – метали и продукти от тях, химически и минерални продукти, текстил и др. Сред тези причини са разпадането на икономическите

¹ Национален статистически институт, *Статистически годишник на Република България*. С., 1991, с. 308.

² Илюстрация на това е, че през 80-те години икономическите отношения със страни като Иран, Ирак, Сирия, Либия и Алжир носят на страната около 70 % от постъпленията ѝ в твърда валута.

връзки в бившия СССР, ограничаването на търговията с „рискови държави“, забавянето на технологичното обновление, нестабилността на мениджърския персонал и нарочното обезценяване на предприятията с цел по-евтина приватизация. Същевременно вносът, в частност от съседните страни, се разширява и включва големи количества плодове, зеленчуци и хранителни стоки (таблица 1).

Таблица 1. Внос на Република България

Внос (млн. щ.д.)							
	1990	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Германия	535,9	689,2	821,2	902,6	1109,4	1128,3	1533,6
Русия (СССР)	2648,2	1016,4	1109,7	1582,4	1452,7	1146,6	1348,8
Италия	89,7	380,3	463,4	549,6	695,9	893,9	1099,6
Гърция	15,2	289,5	311,7	317,9	411,6	475,7	712,6
Турция	23,8	122,1	167	214,4	273,3	390,3	657,6
Франция	34,2	223,4	287,7	316,4	437,9	445	606,1

Източник: БНБ, НСИ

Най-голям е скокът в стокообмена с балканските страни, като при търговията с Турция има нарастване от 35 млн. щ.д. през 1990 г. на 1,33 млрд. щ.д. през 2003 г.³ Подобно е положението и със стокообмена с Гърция, който също нараства от около 55 млн. щ.д. през 1990 г. на 1,49 млрд. щ.д. през 2003 г.⁴ И в двата случая търговското салдо е с лек превес за България.

2.2. ОГЛЕДАЛНА СТАТИСТИКА

Данните от Националния статистически институт (НСИ) за външния стокообмен са всъщност данни на митницата, което означава, че са „официални“. Те не отразяват стоки, които са внесени контрабандно или на занижена стойност с цел избягване на митически и данъчни плащания. Не включват и фиктивния износ с цел източване на ДДС.

По метода на огледалната статистика⁵ (сравняващ външнотърговските данни на НСИ с тези на страните от ЕС) за 1998 г. се оказва, че внос от Европейския съюз на стойност 483 млн. щ.д. не е бил отчетен в България. Също така се

³ Данните за 1990 г. са от НСИ, а за 2003 г. – от БНБ.

⁴ Пак там.

⁵ По подробно вж. Корупция и контрабанда: Мониторинг и превенция. Център за изследване на демокрацията, 2000, с. 39; Илиев, П. Огледалната статистика като метод за оценка на контрабандата. – В: Скритата икономика. Център за изследване на демокрацията (под печат).

констатира, че не е отчетен и износ за 375 млн. щ.д. от България за ЕС. Това се равнява на 18 % разлика при вноса и 15 % при износа за 1998 г. За периода 1994–1998 г. се запазват различия на равнище между 15 % и 20 % спрямо европейската отчетност.

Най-големи различия при износа се наблюдават в стокообмена ни с Австрия (-30 %) и Ирландия (+234 %), а при вноса – с Гърция (-34 %), Австрия (-31 %), Холандия (-27 %). В абсолютно изражение неотчетеният внос от Гърция е 150 млн. щ.д., от Германия – 106 млн. щ.д., а от Италия и Австрия – около 60 млн. щ.д. (таблици 2 и 3).

Таблица 2. Огледални различия в стойност (млн. щ.д.)* и %** (български износ)

	1993		1994		1995		1996		1997		1998	
	Млн. щ.д.	%	Млн. щ.д.	%	Млн. щ.д.	%	Млн. щ.д.	%	Млн. щ.д.	%	Млн. щ.д.	%
Франция	-32	-25	-50	-34	-35	-18	-26	-17	-30	-18	-35	-19
Бенелюкс	6	14	-11	-12	-37	-31	-16	-18	-31	-28	-43	-22
Холандия	-10	-15	-4	-4	-18	-15	-20	-20	-32	-30	-26	-25
Германия	-82	-25	-124	-28	-75	-14	-65	-13	-38	-8	-113	-20
Италия	35	18	-52	-16	-67	-13	-25	-5	-30	-5	-72	-12
Обединено кралство	10	9	-9	-8	-16	-9	-20	-13	-23	-15	-19	-15
Ирландия	0	-29	0	126	-2	-55	0	-21	3	135	6	234
Дания	-3	-18	-10	-46	-10	-39	-6	-23	-7	-26	-6	-21
Гърция	15	8	-27	-9	-98	-21	-25	-7	-14	-3	-13	-3
Португалия	-3	-22	-3	-43	-13	-45	-9	-68	1	6	-4	-17
Испания	-1	-7	-20	-37	-9	-7	-32	-23	-16	-11	-20	-14
Швеция	4	39	-1	-5	0	1	-2	-12	7	32	3	14
Финландия	-2	-19	-4	-30	-3	-18	-1	-11	0	5	-2	-18
Австрия	-6	-13	-12	-19	-6	-12	-13	-21	-26	-32	-31	-30
ЕС	-70	-6	-326	-19	-389	-16	-262	-12	-235	-10	-375	-15

* Разлика между български износ и ЕС внос (в млн. щ.д.).

** Разлика между български износ и ЕС внос, спрямо ЕС внос (в %).

Източник: Национален статистически институт по: Comext – Phare domain – BG; Eurostat – Comext – EEC Special Trade

Таблица 3. Огледални различия в стойност (млн. щ.д.)* и %** (български внос)

	1993		1994		1995		1996		1997		1998	
	Млн. щ.д.	%	Млн. щ.д.	%	Млн. щ.д.	%	Млн. щ.д.	%	Млн. щ.д.	%	Млн. щ.д.	%
Франция	-14	-11	-33	-22	-27	-14	-9	-5	-7	-4	-10	-4
Бенелюкс	-8	-14	-13	-21	-19	-21	-14	-18	-18	-22	-30	-25
Холандия	-13	-13	-26	-25	-11	-9	-7	-7	-9	-9	-38	-27
Германия	8	2	-126	-19	-231	-25	-119	-17	-56	-9	-108	-14
Италия	-18	-7	-89	-29	-94	-22	-55	-15	-20	-5	-61	-14
Обединено кралство	157	125	9	7	-9	-6	-24	-19	4	3	-8	-6
Ирландия	1	30	0	-9	-5	-41	-4	-41	0	4	-1	-7
Дания	-5	-17	-7	-24	-12	-28	-2	-8	7	22	-7	-14
Гърция	-130	-43	-216	-52	-192	-44	-119	-38	-114	-36	-150	-34
Португалия	-2	-36	-4	-47	-3	-35	-1	-9	1	6	3	26
Испания	-29	-67	-6	-21	-5	-15	-6	-20	1	2	-2	-3
Швеция	14	62	6	24	10	26	-7	-16	1	2	-9	-16
Финландия	1	6	4	9	7	14	6	17	4	14	1	3
Австрия	12	10	4	4	4	2	-12	-9	-27	-18	-64	-31
ЕС	-25	-1	-497	-24	-588	-22	-373	-17	-234	-11	-483	-18

* Разлика между български износ и ЕС внос (в млн. щ.д.).

** Разлика между български износ и ЕС внос, спрямо ЕС внос (в %).

Източник: Национален статистически институт по: Comext – Phare domain – BG; Eurostat – Comext – EEC Special Trade

Когато се изследва натовареността на транспортната инфраструктура, би трябвало да се вземат предвид и тези данни. Нещо повече, ако се сравнят официалните статистики на влезли превозни средства през едно ГКПП, ще се окаже (до 1997–1998 г. със сигурност), че има разлики дори в това.

Освен преориентирането на търговските отношения към ЕС и Балканите през периода 1997–2003 г. с ръста на икономиката се променя и структурата на стокообмена. От гледна точка на тенденциите в развитието на контрабандата е важно нарастването на относителния дял на потребителските стоки от 9,8% на 19,5% от общия внос (таблица 4).

Таблица 4. Структура на вноса и на износа на България

Структура на вноса в България (%)							
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Потребителски стоки	9,8	14,3	17,1	15,3	17,7	19,0	19,5
Суровини и материали	40,0	40,5	33,4	33,0	34,9	34,7	35,9
Инвестиционни стоки	16,9	21,4	27,1	24,5	25,0	25,1	25,6
Енергийни ресурси	33,3	23,8	22,4	27,4	22,4	20,0	17,7
Друг внос	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,3	1,3
Структура на износа от България (%)							
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Потребителски стоки	28,2	31,1	33,5	29,8	33,5	35,2	36,7
Суровини и материали	49,0	46,1	42,0	44,2	4,8	41,8	41,3
Инвестиционни стоки	14,7	16,0	15,3	11,4	12,2	13,2	13,7
Енергийни ресурси	8,1	6,7	9,2	14,5	13,5	9,8	8,4

Източник: Национален статистически институт

Този процес съвпада и с либерализирането и насърчаването от страна на Турция на износа на дребно на нейни дрехи и обувки, осъществяван от т.нар. *куфарни търговци*. По различни оценки приходите от подобен незаконен износ се колебаят между 5 и 15 млрд. щ.д. през периода 1995–2003 г., като лъвският пай от него отива за бивши съветски републики, а на Балканите – за Румъния и България⁶. Търговията с турски стоки ще бъде анализирана по-подробно в пета глава на доклада.

⁶ По отношение на *либерализацията на вноса* също се забелязва освобождаване от администриране. Някои „чувствителни стоки“ са на регистрационен режим, който се осъществява в рамките на 24 часа и се отнася до лекарства, препарати за растителна защита, полиграфическа продукция, която може да се използва като ценни книжа, игрални автомати. При наличието на вносни квоти се прилага режим на неавтоматично лицензиране при сделките в рамките на квотата. От вносни мита са освободени някои инвестиционни стоки и резервни части за тях, апарати за контрол на замърсяването на околната среда, субстанции за лекарства и др. От началото на 1999 г. е безмитен вносът на енергоизточници, руди, фармацевтични субстанции. Разрешителният режим за внос на природен газ е заменен с регистрационен. Отменен е регистрационният режим за вносни селскостопански стоки, който е в сила през 1998 г. Разрешителен режим при внос се прилага само в съответствие с поети международни ангажименти в рамките на ЕСА, ЦЕФТА и двустранните споразумения. Премахнати са регистрационният режим при внос на хранителни стоки, временните тарифни квоти и временното освобождаване от мита.

Различията в огледалните статистики показват, че за Гърция големите разлики се дължат предимно на три групи стоки: 20 млн. в данни за машини и апарати (най-вече бяла техника), 13 млн. за облекла и 10 млн. щ.д. за автомобили. Може да се предполага, че в основата им са нелегално пребиваващите в Гърция български гастарбайтери, които по данни на Министерството на труда на Гърция са между 50 000 и 80 000 души. Те изпращат стоки на близките си в България, като използват неофициални мрежи и канали. Допълнително обяснение на тези разлики могат да бъдат описаните по-долу случаи на китайски и други стоки, които минават през Гърция. Разликата при отчитането на вноса на България от Германия и Австрия се натрупва главно от вноса на стари автомобили.

Подреждането на стоките според разликите в абсолютните стойности, пак с използване на огледална статистика за 1998 г., извежда на преден план стоките групи, които отразяват профила на българската търговия с ЕС. С най-големи разлики при износа са:

- облекла и допълнения за облекла, различни от трикотаажните;
- чугун, желязо и стомана;
- облекла и допълнения за облекла от трикотааж;
- мед и медни изделия;
- торове.

Големите разлики при конфекцията, които взети заедно представляват почти 50 % от разликите при износа, могат да се дължат на чисто методически проблеми при отчитането на износа на произведената на ишлеме продукция. Следващото „перо“ – черна и цветна металургия, общо дава около 17 % от натрупаните през 1998 г. разлики.

Очевидни са поне две неща:

- Очертаващата се „негативна“ специализация при т.нар. експортно ориентирани производства за пазарите на ЕС – конфекция, металургия и базова химия, които при това са причина за по-голямата част от *разминаванията* в отчетността на България и на страните от ЕС.
- Негативната външнотърговска специализация се проявява и при вноса – най-внасяните стоки дават и най-големи разлики. От години първите най-внасяни номенклатури са потребителски стоки (много често – втора употреба), което лишава страната от ресурс за модернизация. Поне при три от позициите с най-големи разлики – 87, 85 и 61 – голяма част от вноса идва от т.нар. куфарна търговия. Със сигурност тя преобладава при вноса на конфекция – позиция 61.

Информацията за българския износ за Македония – съответно за 1998 и 1999 г., откроява най-голямо разминаване в абсолютни величини на българските и македонските данни точно при т.нар. рискови стоки. Например за 1998 г. най-голямо е разминаването при захарта (2 121 598 млн. щ.д.), като в същото време има стоките групи, при които е регистриран износ от България, но липсват като

внос в Македония. „Изпаряването“ между двете граници за 1998 г. засяга „Минерални и химически торове“, „Улуци, куки и други изделия, използвани в строителството“ и т.н. Тенденцията към изчезване на цели стокови групи между двете граници се засилва през 1999 г., когато освен „Минерални и химически торове“ се прибавят още пет стокови групи и подгрупи – „Манганови руди и техните концентрати“, „Керосин за реактивни двигатели“, „Металургичен кокс“, „Брашно от твърда пшеница“ и пр. В някои случаи стойностите са за над 6,5 млн. щ.д. („Керосин за реактивни двигатели“). Вероятно в случая става въпрос не само за нелегален внос, но и за подмяна на стоката (внос на бензин вместо керосин).

През 2000–2001 г. като нов феномен се очертава масираният внос на евтини китайски стоки, които влизат в страната предимно в контейнери, транспортирани през ГКПП Кулата. Тогава средномесечно в България се внасят около 200 контейнера такива стоки⁷. Друг поток от около 200 тира месечно, превозващи потребителски стоки, идва от Дубай през безмитната зона Сирия–Свиленград до вътрешните митнически бюра в София и Пловдив⁸.

Промяната в структурата на външната търговия на България е съпътствана със значителна либерализация на търговията, свързана с присъединяването на България към СТО, ЦЕФТА, интеграцията с ЕС и редица двустранни споразумения.

Всички тези процеси са придружени с увеличаване на международния шосеен трафик, особено на товарния автомобилен транспорт. От друга страна, транспортната и граничната инфраструктура се развиват само частично. Пренатовареността на инфраструктурата поради многократно увеличаване брой транспортни средства създава трудности при упражняването на граничен контрол и предпоставки за увеличен риск от контрабанда.

Липсата на финансови ресурси и политическа воля, а и натискът от организираната престъпност забавят с години въвеждането на ефективен граничен контрол. Тези процеси позволяват държавата да бъде лишена от милиарди долари от полагащи се митнически сборове. Така контрабандата, заедно с приватизацията на държавни активи, се превърна в един от основните механизми за преразпределяне на националния доход.

Също през 90-те години на миналия век въоръжените конфликти в Югославия намаляват значително транспортния трафик през западните граници на България. За сметка на това по тях бързо се оформят контрабандни канали, през които се прекарват най-вече стоки, чийто внос е забранен от наложения ембаргов режим⁹.

⁷ Корупция, контрабанда и институционална реформа. Център за изследване на демокрацията. С., 2002, с. 19.

⁸ Пак там.

⁹ Контрабандните канали в Югоизточна Европа. Център за изследване на демокрацията. С., 2002.

2.3. ГРАНИЧНИЯТ КОНТРОЛ

Промените в динамиката и структурата на търговските потоци се съпътстват и с постепенни промени в системата за граничен контрол – процес, повлиян най-вече от интеграцията на България с Европейския съюз. От гледна точка на граничния контрол най-радикалната промяна е заместването на военизираните Гранични войски с Гранична полиция. Тези процеси няма да бъдат разгледани в подробности, защото тяхното влияние върху контрабандните потоци е ограничено. По-важни от гледна точка на темата на този доклад са промените, настъпили в дейността на Агенция „Митници“. За да бъде разбрана по-добре ролята на митниците в системата на граничния контрол, накратко ще бъде обобщена тази структура, като фокусът ще остане върху ГКПП. Контрабандният внос на стоки извън зоните на ГКПП, ако има изобщо, е в незначителни количества и е най-вече на рискови стоки като оръжие и наркотици.

2.3.1. Системата за граничен контрол

В периода 1999–2002 г. в България се създава осъвременена правна рамка на граничния контрол, която съответства на европейското законодателство¹⁰. Освен това държавната граница и редът за пресичането ѝ се определят в двустранни гранични спогодби и споразумения със съпределните държави, т.е. и чрез това се реализират валидни за България актове на международното право.

Основен правен документ в сферата на граничния контрол в България е *Наредбата за граничните контролно-пропускателни пунктове (ГКПП)*. В нея ГКПП се дефинират като „обособени територии със специален режим на пропускане и охрана, които се изграждат на международни шосейни пътища, както и на територията на международни железопътни гари, летища и пристанища за обществен транспорт, през които единствено се разрешава преминаването на държавната граница“¹¹.

Наредбата определя и следните видове граничен контрол: граничен паспортно-визов, митнически, ветеринарномедицински контрол и карантина, фитосанитарен контрол и карантина, граничен санитарен контрол и контрол на транспортните средства. Следователно, когато транспортно средство или физическо лице прекосява българската граница, то преминава през различни видове проверка:

- Паспортният контрол се извършва от служител на Национална служба „Гранична полиция“ (НСГП) към Министерството на вътрешните работи. Той проверява дали издадените визи са в съответствие със Закона за чужденците. НСГП също противодейства на престъпността и предотвратява нелегалната миграция, трафика на хора, нелегалния пренос на общоопасни средства. Службата отговаря и за опазването на обществения ред и охраната на зоната за граничен контрол.

¹⁰ Тя включва *Закон за убежището и бежанците, Закон за чужденците в Република България, Закон за контрол на външнопърговската дейност с оръжие и стоки и технологии с двойна употреба* и др.

¹¹ *Наредба за граничните контролно-пропускателни пунктове*, ДВ, бр. 54 от 31 май 2002 г. (чл. 2).

- След това се извършва митническата проверка от служител на Агенция „Митници“. Тя изчислява, събира и изисква обезпечаването на митните сборове и другите публични държавни вземания, прилага тарифните мерки и мерките на търговската политика на страната, предотвратява и разкрива митническите и валутните нарушения и престъпления, както и незаконния трафик на наркотични вещества и прекурсори, прилага мерки за защита на правата върху интелектуална собственост и др.
- Следва заплащането на транспортна такса на пункта на Управление „Пътни такси и разрешителни“ (УПТР), където работи служител на Министерството на регионалното развитие и благоустройството.
- Извършват се санитарен контрол от служител на Министерството на здравеопазването, който проверява за необходимите документи, регламентирани в специална наредба, както и действия за дезинфекция, изолация на болни, тяхното транспортиране и др. (трябва обаче да се отбележи, че такава проверка е задължителна за летища и пристанища, а на сухопътната граница се прави само при данни за епидемия).
- При внос на животни, суровини и продукти от животински произход¹² се минава през проверка от служител на Министерството на земеделието и горите.
- При внасянето на стоки от животински и растителен произход се минава и през фитосанитарен контрол, осъществяван от служител на Министерството на земеделието и горите.
- Пътните транспортни средства се обеззаразяват, за което впоследствие се заплаща такса.
- Ако става въпрос за морски, железопътен или въздушен транспорт, превозните средства подлежат на проверка и от специализираните структури на Министерството на транспорта и съобщенията. На международните летища – Главна дирекция „Гражданска въздухоплавателна администрация“, на пристанища (Национална компания „Пристанища“ и Морска администрация) и на железопътни гари – Изпълнителна агенция „Железопътна администрация“.

Всички тези равнища на контрол са независими и техните взаимоотношения се регулират от инструкции за взаимодействие. На практика голяма част от взаимодействието обаче се базира на неформални взаимоотношения, особено на малките пунктове. На национално равнище функционира и Междуведомствен съвет по въпросите на граничните контролно-пропускателни пунктове, подписват се и ежегодни споразумения между съответните ведомства¹³. Там обаче се обсъждат структурни и общи проблеми. На равнище ГКПП работата на този съвет е малко известна и възникнали проблеми се решават по-скоро на място.

¹² А също на фуражи, биопрепарати, смески, обогатени с микроелементи и витамини (премикси), семенна течност, зародиши (ембриони), клетъчни култури и др., които могат да бъдат преносители на заразни и паразитни болести. Пак там (Раздел III, чл. 18).

¹³ Пак там, чл. 22.

Според Наредбата за ГКПП началник на всеки ГКПП е местният началник на НСПП, който координира и дейностите за взаимодействие между органите на различните видове граничен контрол¹⁴. На практика, особено на по-големите пунктове, този началник не упражнява контрол над работата на Агенция „Митници“ или представителите на министерствата.

2.3.2. Проблеми в системата за граничен и митнически контрол

В анализите, предложени в този доклад, се излагат различни типове проблеми, пред които са изправени отделните служби. Тук те са накратко обобщени, а са разгледани по-подробно в рисковите профили по ГКПП в Приложението и в препоръките в глава 7 на доклада.

Институционално взаимодействие:

- Недостатъчно взаимодействие и обмен на информация между Агенция „Митници“ и НСПП/НСБОП, както и Министерството на транспорта и съобщенията.
- Недостатъчен обмен на информация между Агенция „Митници“ и митниците на съседните на България страни.
- Нужда за обслужване и заплащане на едно гише.
- Недостатъчно използване на ресурсите на Военноморските сили от НСПП и Агенция „Митници“.

Гранична сигурност:

- Липса на ясно разграничена и охранявана зона на ГКПП в района на пристанищата.
- Липса на синхрон и ясно дефинирани задачи между НСПП и частните фирми, охраняващи пристанищата.
- Липса на адекватни заграждения, както и на електронни уреди за наблюдение и охрана в зоната на ГКПП, особено на пристанища и летища, които обхващат огромни площи.
- Липса на адекватно оборудване за митнически контрол – най-вече рентгени.

¹⁴ Пак там, чл. 22 и 23.